

**RAPORT Z PRAC
ZESPOŁU DS. UPAMIĘTNIENIA HISTORII
MIASTA ŻYRARDOWA**



ŻYRARDÓW, MAJ 2017

Prezydent Miasta Żyrardowa - Wojciech Jasiński - podjął wiele nowych inicjatyw, które upamiętniają miejsca lub wydarzenia ważne dla żyrardowian, ale również i Polski. Należy tutaj wymienić: inicjatywę uchwałodawczą mającą na celu godne obchodzenie rocznic katastrofy smoleńskiej z 2010 roku, uroczyste obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych oraz wmurowanie tablic upamiętniających zbrodnie hitlerowskie i komunistyczne. Warto również podkreślić ogromne zaangażowanie Prezydenta w prowadzeniu polityki historycznej w ramach uroczystości z okazji 100-lecia nadania praw miejskich naszemu miastu. Pomnik Filipa de Girarda, który wtedy powstał, jest trwałym znakiem dbałości o naszą historię i ważnym czynnikiem w kształtowaniu świadomości historycznej kolejnych pokoleń żyrardowian. Przypadająca w przyszłym roku 100 rocznica odzyskania przez państwo polskie niepodległości oraz wymogi ustawy tzw. dekomunizacyjnej, spowodowały to, że Prezydent podjął decyzję o powołaniu Zespołu ds. Upamiętnienia Historii Żyrardowa.

- I. W dniu 22.12.2016 r. Zarządzeniem nr 248/16 Prezydent Miasta Żyrardowa powołał Zespół ds. Upamiętnienia Historii Miasta Żyrardowa w składzie: Dariusz Kaczanowski, Jerzy Jankowski, Jerzy Paruszewski, Bogusław Nietrzebka. Zespół jest organem opiniodoradczym Prezydenta Miasta Żyrardowa. Zespół rozpatruje wnioski mieszkańców oraz przedstawia na posiedzeniu Zespołu własne propozycje upamiętnienia wydarzeń historycznych występujących w przestrzeni publicznej Miasta Żyrardowa.
- II. Zespół dokonał inwentaryzacji znajdujących się na terenie miasta Żyrardowa pomników, tablic i nazw ulic pod kątem ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. *o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej* (Dz. U. z 2016 r. poz. 744).
- III. Zespół zwrócił się pismami z dnia 23.02.2017 r. oraz 30.05.2017 r. do IPN z prośbą o opinię w sprawie nazw następujących ulic: gen. Jarosława Dąbrowskiego, Karola Doczkała, Stefana Jodłowskiego, Jedności Robotniczej, Władysława Choińskiego oraz tablic upamiętniających radzieckich czołgistów.
- IV. Do Zespołu zostały skierowane następujące wnioski:
 1. Związek Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych (Zarząd Główny), Stowarzyszenie Tradycji Armii Krajowej oraz żyrardowska Młodzież Wszechpolska złożyły wniosek o zmianę nazwy ulicy Stefana Jodłowskiego na ulicę Żołnierzy Wyklętych.
 2. Radny Arkadiusz Sowa wnioskował o zmianę nazwy ulicy Roosevelta na Ronalda Reagana, nazwanie jednej z ulic imieniem Romana Dmowskiego oraz o zmianę nazwy ulicy Ludwika Waryńskiego. Ponadto, wnioskował o użycie nazwy Żołnierzy Niezłomnych zamiast Żołnierzy Wyklętych. Następne postulaty dotyczyły zmiany nazwy ulicy Jedności Robotniczej na Solidarności, 1 Maja na Aleję Niepodległości oraz uczczenie pamięci Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego przez nazwanie jego imieniem ulicy, skweru czy ronda.

3. W imieniu Zarządu Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Pawła Hulki-Laskowskiego i Kazimierza Basińskiego wnioskuje Zarządca Barbara Ostaszkiwicz o odstąpienie od zmiany nazwy ulicy Kazimierza Basińskiego.

4. Mieszkancka Kaja Majewska wnioskuje o zmianę nazwy ulicy Roosevelta.

V. Zespół rekomenduje następujące działania:

1. Zmienić nazwy ulic:

- a) Aleja 3. Maja na **ul. Gen. Józefa Hallera**,
- b) Aleja Wyzwolenia na **ul. Romana Dmowskiego**,
- c) Aleje Partyzantów na **Aleje Żołnierzy Wyklętych**,
- d) ul. 1. Maja na **ul. 3. Maja**,
- e) ul. 16. Stycznia na **ul. Henryka hr. Łubieńskiego**,
- f) ul. Franklina Delano Roosevelta na **ul. Thomasa Woodrowa Wilsona**,
- g) ul. Gen. Jarosława Dąbrowskiego na **ul. Gen. Jana Henryka Dąbrowskiego**,
- h) ul. Jedności Robotniczej na **ul. Gen. Emila Fieldorfa-Nila**,
- i) ul. Karola Doczkała na **ul. Mjr. Edwarda Dembińskiego**,
- j) ul. Kazimierza Basińskiego na **ul. Ziemowita Skibińskiego¹**,
- k) ul. Stefana Jodłowskiego na **ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego**.

2. Tablice upamiętniające radzieckich czołgistów (5 tablic - wzdłuż ul. 1. Maja) zdemontować. Jedną z nich przenieść do kwatery żołnierzy Armii Czerwonej na miejscowym cmentarzu i dodać przy niej napis informujący, gdzie były takie tablice (w przypadku zmiany nazwy ul. 1. Maja należy użyć nowej nazwy). Zamiast tych tablic umieścić nowe, które będą poświęcone:

- a) tablica na Zakładach Polmos – **wypędzeniu mieszkańców Żyrardowa przez hitlerowców we wrześniu 1939 r.**,
- b) tablica na Banku PeKaO S.A. – **obrońcom Żyrardowa we wrześniu 1939 r., tj. żołnierzom 82, 83 i 84 pp. Strzelców Poleskich i poległym oficerom 30 DP, m.in. ppłk. Władysławowi Surackiemu – szefowi sztabu 30 Poleskiej Dywizji Piechoty**,
- c) tablica przy rogu ul. Mireckiego – **pamięci załogi polskiej tankietki, zniszczonej w pobliżu tego miejsca przez hitlerowców we wrześniu 1939 r.**,
- d) tablica na murze b. Zakładów Lniarskich – **pamięci bohaterskiego dowódcy 3 komp. AK sierż. Stanisława Fijałkowskiego „Śmigłego”**,
- e) tablica przy rogu ul. Leszno – **pamięci żołnierzy AK Zgrupowania Kampinos, przedzierających się przez linie niemieckie w okolicach Żyrardowa (1944 r.)**.

3. Na budynku ZSP nr 2 zastąpić tablicę upamiętniającą Mirosława Krajewskiego „Pietrka” tablicą o następującej treści:

W hołdzie nauczycielom, pracownikom administracji i obsługi, którzy przez okres 125 lat działalności szkoły im. Marii Konopnickiej służyli społeczeństwu
Miasta Żyrardowa
Z okazji 125-lecia działalności szkoły im. Marii Konopnickiej
Żyrardów, X 2017 r.

4. Tablicę na murze b. Zakładów Lniarskich, poświęconą wydarzeniom 1905 r., zastąpić nową o następującej treści:

**Żyrardowskim uczestnikom patriotycznego zrywu 1905 roku – zasłużonym
w walce o polskość i godne warunki pracy
Potomni
Żyrardów, XI 2017 r.**

5. Tablicę przy ul. 1. Maja (na kamienicy z apteką), upamiętniającą siedzibę KPRP, zastąpić tablicą ku czci ofiar Katastrofy Smoleńskiej w 2010 r.
6. W ramach rewitalizacji rejonu ul. Nowy Świat umieścić w dobrze eksponowanym miejscu tablicę upamiętniającą Strajk Szpularek 1883 r.
7. Tablicę na Resursie, upamiętniającą komunistyczne zebranie partyjne, zastąpić tablicą informującą o przyznaniu Miastu Żyrardów statusu Pomnika Historii oraz zawierającą dane nt. najważniejszych zabytków naszej Starówki.
8. Przywrócić tablicę na tzw. Domu Masałkowskiego (ul. Radziwiłłowska), poświęconą ofiarom hitlerowskiego terroru – ew. zapewnić stosowne upamiętnienie w pobliżu.
9. Przywrócić tablicę na Willi Wanda (ul. Bohaterów Warszawy), poświęconą ofiarom hitlerowskiego terroru – ew. zapewnić stosowne upamiętnienie w pobliżu.
10. Przy ul. Kasztanowej, na murze Cmentarza Ewangelickiego umieścić tablicę upamiętniającą pobliski b. cmentarz ofiar ataku gazowego z czasów I wojny światowej.
11. Upamiętnić tablicą b. Cmentarz Baptystów na terenie obecnego Os. Wschód.
12. Uczcić tablicą pamięć b. społeczności żydowskiej w Żyrardowie, w miejscu gdzie była usytuowana synagoga.
13. Opracować treść nowych tablic pamiątkowych (z wyjątkiem tych, których kompletna treść została już zaproponowana powyżej).
14. Usunąć tzw. Pomnik Partyzanta przy Alejach Partyzantów (wraz z cokołem, którego stan techniczny jest zły). Umieścić w tym miejscu (poziomo, na niewysokim postumencie) metalową płaskorzeźbę-makietę Starówki Żyrardowskiej.

15. W związku z przypadającą w przyszłym roku 100 rocznicą odzyskania przez państwo polskie niepodległości, **zbudować pomnik Józefa Piłsudskiego**. Rekomendowane miejsce to: odpowiednio zaaranżowany skwer między Alejami Partyzantów, ul. Bohaterów Warszawy, ul. Piotra Wysockiego i ul. 16. Stycznia.
16. W miarę możliwości ustalić życiorysy osób **upamiętnionych pomnikiem walki partyzanckiej przy granicy Żyrardowa ze wsią Działki – wg wstępnego rozeznania pomnik ten należy przeznaczyć do likwidacji**. Za wcześnie jeszcze na decyzję, czy w tym miejscu miałyby powstać inna forma upamiętnienia.
17. **Tabliczkę, upamiętniającą ufundowanie przez żyrdowskich rzemieślników zegara ratuszowego, umieszczoną na budynku Urzędu Miasta Żyrardowa, zastąpić nową, m. in. przywracającą prawdziwą datę uruchomienia zegara:**

**Zegar z kurantem
ufundowany
przez rzemiosło
żyrdowskie
w 1975 r.**

*Dariusz Kaczanowski
Jerzy Jankowski
Bogusław Nietrzebka
Jerzy Paruszewski*

Ziemowit Skibiński (1945 – 2006)

Pisarz, poeta, krytyk literacki, wykładowca akademicki, członek Związku Literatów Polskich, a potem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Współtwórca życia literackiego środkowej Polski m.in. Żyrardowa, Skierniewic, Łodzi, Łowicza, Sieradza, Poddębic, Zduńskiej Woli.

Ziemowit Skibiński urodził się 16 stycznia 1945 roku w Poddębicach. Studiował na Uniwersytecie Łódzkim na Wydziale Filozoficzno-Historycznym, po studiach był wykładowcą na Uniwersytecie Łódzkim. W 1975 roku za krytykowanie socjalizmu i PRL został zawieszony, a w 1978 roku wyrzucony z uniwersytetu.

W 1979 roku obronił doktorat. Prowadził zajęcia m.in. z filologii polskiej, analizy dzieła literackiego. **Ziemowit Skibiński był poetą, eseistą i historykiem literatury, czerpał z kultury klasycznej i tradycji chrześcijańskich.**

Pogarszający się stan zdrowia uniemożliwił mu pracę naukową i pedagogiczną. Doktor Ziemowit Skibiński zmarł po ciężkiej chorobie 10 lutego 2006 roku, został pochowany w rodzinnych Poddębicach. Delegacja z Żyrardowa uczestniczyła w pogrzebie.

Prasowy debiut poetycki Ziemowit Skibiński miał w 1958 roku, debiut książkowy zaś w 1965 roku. Autor kilkunastu książek. Jego najbardziej znaną książką jest zapis rozmowy-rzeki z cenionym pisarzem Zygmuntem Kubiakiem. Książka nosi tytuł „Zwierciadło Śródziemnomorza” i jest niezwykłym zapisem rozmowy dwóch erudytów, humanistów, autorytetów i znawców świata starożytnego.

Liczni autorzy z Żyrardowa mieli możliwość kontaktować się z dr. Ziemowitem Skibińskim w latach 1997 – 2006. Krytyk kilkadziesiąt razy prowadził spotkania literackie w Żyrardowie.

Postać zmarłego literata jest powszechnie szanowana. Jego imieniem nazwano m.in. Miejską i Powiatową Bibliotekę Publiczną w Poddębicach. Jest też Honorowym Obywatelom Łowicza.